

Priloga: Rzd-01-16-00011-01

Datum: 18.5.2016

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00052**

Ime enote: **Spuščanje gregorčkov**

Sinonimi imena enote:

Vuč u vodo, Praznik luči, Prvi pomladanski dan

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

izdelava gregorčkov, gregorjevo, sv. Gregor

Kratek opis:

Na predvečer godu sv. Gregorja (12. 3.) otroci po vodi spustijo 'gregorčke' – hiške in druge predmete z dodanimi gorečimi svečami. S tem zaznamujejo prihod pomladi in se spomnijo tradicije obrtnikov, ki so na ta dan nehali delati ob luči.

Opis:

Na predvečer godu sv. Gregorja (12. 3.) otroci v nekaterih krajih na Gorenjskem in v okolici Ljubljane po vodi spustijo 'gregorčke' – miniaturne splave s hiškami in druge predmete, ki jih osvetljujejo prižgane sveče. 'Gregorčke' otroci izdelujejo doma – praviloma ob pomoči staršev, v šolah in vrtcih v okviru tehniških dni ter likovne in tehnične vzgoje. Izdelane 'gregorčke' 11. marca popoldne pred mrakom prinesejo na mesto, kjer lokalni organizatorji pripravijo spuščanje 'gregorčkov' po vodi. Otroci s tem zaznamujejo prihod pomladi in se spomnijo šege čevljarjev, kovačev in drugih rokodelcev, ki so na ta dan nehali delati ob umetni luči ter so po vodi spustili luč.

Spuščanje gorečih predmetov po vodi na predvečer godu sv. Gregorja, ki se je v drugi polovici 20. stoletja dosledno preneslo na otroke, je med kraji s to tradicijo najbolj živo v Trziču, Kropi in Kamni Gorici. Od začetka druge svetovne vojne do sedemdesetih let 20. stoletja je spuščanje 'gregorčkov' zamiralo. V zadnji četrtini 20. stoletja je zanimanje za to šego predvsem zaradi lokalnih turističnih organizacij in šol, ki so izdelovanje 'gregorčkov' vključile v svoj vzgojno-izobraževalni program, ponovno zraslo. V zadnjih letih je spuščanje gregorčkov priljubljeno ob Gradaščici v Ljubljani, širi se na Štajersko in drugam.

Na Gorenjskem (Trzič, Kropa, Kamna Gorica, Železniki, Zgornja Bela, Spodnja Bela, Srednja Bela, Suha, Voglje, Cerklje, Spodnji Brnik) in v okolici Ljubljane (Šentvid, Tacen, Ig, Dob, Domžale) so na predvečer godu sv. Gregorja rokodelci (v Trziču čevljarji, v Kropi in Kamni Gorici kovači, na Beli žbičarji, drugje drugi rokodelci in kmetje) po vodi spustili luč. S tem se je simbolično končalo delo ob umetni svetlobi, saj je bil dan že dovolj dolg, da so delali le od jutra do mraka. V Trziču so rekli, da so 'vuč vrgli u vodo', v Šenčurju, da so 'luč dali v vodo', v Vogljah so 'spustili ogenj v bajer', v Voklem so 'kurili gregorčke', na Suhi so 'gregorja zakurili', v Železniki so 'zanesli luč v vodo'. Vsaj po prvi svetovni vojni, ponekod pa že prej,

so šego prevzeli otroci in vajenci.

Prizorišča, kjer so spuščali 'gregorčke', 'barčice', 'hišice' ipd., so bila ob rekah, vaških potokih, bajerjih ali rakah. Po vodi so spustili različne predmete, ki so goreli – sprva deske, peharje, rešeta, cambohe, sita ipd. Že pred prvo svetovno vojno se je za ta namen uveljavilo izdelovanje plavajočih hišk ali barčic iz lesa in papirja. V teh hiškah ali barčicah so prižgali svečo in hiško postavili na vodo, da je voda odnesla luč. Vsaj v letih med obema svetovnima vojnoma se je med otroki razširila navada, da so na hiške pritrdili vrvice, s katerimi so jih držali, da so plavale na vodi, potem pa jih potegnili k sebi in odnesli domov.

Gregorjevo velja za prvi pomladanski dan. V 16. stoletju so stari julijanski koledar zamenjali z gregorjanskim in takrat se je god sv. Gregorja, ki je prej sovpadal s pomladanskim enakonočjem, premaknil na 12. marec. Prvi znani zapis pregovora 'Sveti Gregor luč v vodo verže' in opis spuščanja 'gregorčkov' sta bila objavljena v časopisu za šolo in dom Šolski prijatelj leta 1854.

Datacija:

19. stol., 1854 (omemba)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **TRŽIČ (TRŽIČ)**

Opis lokacije:

Gregorčke so spuščali na Gorenjskem in v okolici Ljubljane, danes se je običaj razširil tudi drugod po Sloveniji.

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **447180** X: **135970**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00052.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Bojan Knific, 2015

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Tržiški muzej**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Kropa - Spodnja fužina (EŠD 27838)

Tržič - Trško jedro (EŠD 784)

Kamna Gorica - Fužinarsko naselje (EŠD 208)

Železniki - Trško naselje (EŠD 895)

Ljubljana - Nabrežja Gradaščice (EŠD 22824)

Register premične kulturne dediščine:

Tržiški muzej

Slovenski etnografski muzej

9. UTEMELJITEV VPISA

Gregorjevo danes nadaljuje tradicijo spuščanja luči po vodi na predvečer godu sv. Gregorja. Tam, kjer je tradicija živa, večinoma ohranjajo lokacijo spuščanja gorečih predmetov po vodi ter dan populariziranja in predstavljanja te šege. Otroci 'gregorčke' po vodi spuščajo v spomin na nekdanji letni zaključek rokodelskega dela ob umetni svetlobi, dogodek pa ohranja spomin na zgodnejša pričevanja o šegi in njene temeljne značilnosti.

Dogodek predstavlja nadaljevanje tradicije, ki korenini vsaj v 19. stoletju. Zaradi otrokom priljubljenega načina srečevanja z dediščino se razvija tudi v krajih, v katerih spuščanje gorečih predmetov po vodi na gregorjevo ni bilo v navadi. Vpis v Register žive kulturne dediščine omogoča razvijanje pozitivnega odnosa do lokalne dediščine in ohranitev preoblikovane šege na lokacijah s tovrstno tradicijo.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **18.5.2016**

Št.: **Rzd-01-16-00011-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-16-00011-11-01

Datum: 18.5.2016

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00052**

Ime enote: **Spuščanje gregorčkov**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **151**

Turistično društvo Tržič

Trg svobode 18, 4290 Tržič

<http://www.trzic.info>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Turistično društvo Tržič vsako leto na predvečer godu sv. Gregorja v sodelovanju s tržiškimi osnovnimi šolami in vrtci ter Tržiškim muzejem pripravi prireditev z naslovom 'Vuč u vodo'. Prireditev poteka 11. marca in se začne okrog 17. ure z zbiranjem otrok in njihovih staršev ter drugih obiskovalcev v atriju Občine Tržič. Krajšemu kulturnemu programu, ki ga na temo gregorjevega pripravijo otroci ene od tržiških osnovnih šol ali vrtcev, sledi sprevod ljudi z 'gregorčki' po mestnem središču in Partizanski cesti do nabrežja Tržiške Bistrice. Tam otroci 'gregorčke' dajo v vodo, da jih ta odnese, nekateri jih spustijo, da v reki potonejo, drugi jih imajo na vrvicah in jih po končanem spuščanju odnesejo domov in jih hranijo v spomin. Turistično društvo Tržič skrbi za organizacijsko izvedbo dogodka, medijsko promocijo in populariziranje šege.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **TRŽIČ (TRŽIČ)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **447200**

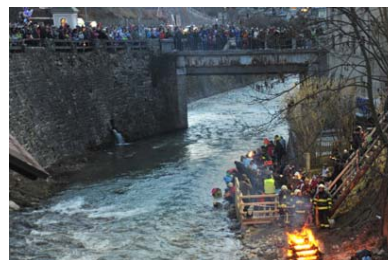
X: **135727**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00151.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Anja Jerin, 2014

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **18.5.2016**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-16-00011-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI